

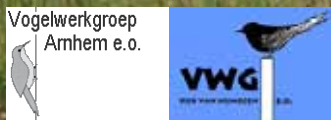
Broedvogelverslag Park Lingezen in 2011

**Resultaten van Het Waterrijk,
Het Landbouwland en het
Kassencomplex Bergerden**

**Marc de Bont
Marc van Roomen
Vincent de Boer**

Vogelwerkgroep
Arnhem e.o.

Broedvogels in Park Lingezegen in 2011

Resultaten van Het Waterrijk, Het Landbouwland en het Kassencomplex Bergerden

Marc de Bont, Marc van Roomen en Vincent de Boer

© VWG Arnhem en VWG Nijmegen

Rapport van de inventarisatie van de broedvogels in een deel van het Park Lingezegen in het voorjaar van 2011.

Tekst: Marc de Bont en Marc van Roomen

Gegevensbewerking, tabellen en figuren: Marc de Bont, Vincent de Boer en Marc van Roomen

Layout: Marc de Bont

Foto's omslag: Marc de Bont (landschap), Koos Dansen (Kluut met jongen)

April 2012

Inhoud

Inhoud	1
Inleiding	3
Gebiedsomschrijving	4
Telmethode	5
Resultaten	6
Discussie	11
Bijzonderheden	12
Literatuur	14
Bijlage 1: Totalen per deelgebied	16
Bijlage 2: Soortkaarten Park Lingezegen West	18
Bijlage 3: Soortkaarten Park Lingezegen-NO	24

Grutto met regenworm, Bergerden, 20-04-2010
Foto: Koos Dansen

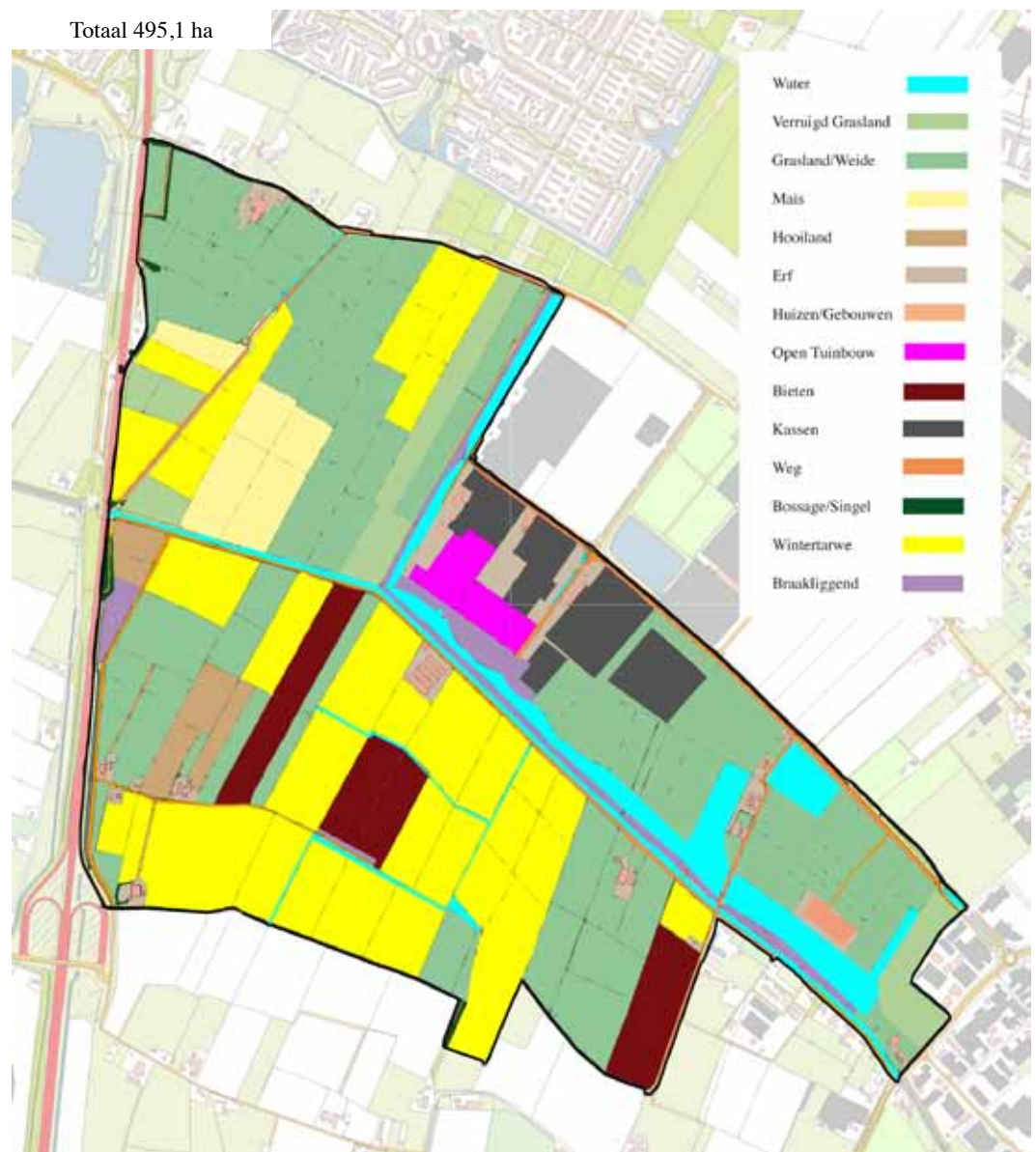
Een toekomstbeeld in Lingezegen?

*Gekleurringde Tureluur, Moeze Oleron, Frankrijk, 02-04-2011
Foto: Koos Dansen*

1. Inleiding

Het waterbergingsgebied rondom het kassengebied Berg-erden staat al langere tijd in de belangstelling van leden van de Vogelwerkgroepen Arnhem en Nijmegen. Niet alleen omdat er een keer een Grote Grijsze Snip is waargenomen (Tim de Boer, 26-04-2010), maar zeker ook omdat er door de vernatting leuke biotopen zijn ontstaan. Daarvan wordt niet alleen in de broedperiode gebruik gemaakt (Schrijber, 2009), maar ook in de winterperiode (Dansen 2010). Zelf ben ik er eens langsgefietst in het late voorjaar van 2010 en stond versteld over het aantal grutto's, tureluurs en kieviten die rondvlogen. Bij rondvragen echter bleek dat niemand van een van de twee vogelwerkgroepen in deze omgeving een broedvogeltelling had gedaan of van plan was te doen. Ook bij navraag bij SOVON bleek daar niets bekend over een broedvogeltelling.

Dit alles maakte dat ik initiatief heb genomen om te gaan tellen. Toen dat bekend werd, waren Vincent de Boer en Marc van Roomen snel bereid om mee te doen. We hebben toen gezamenlijk gekeken wat we precies zouden gaan tellen en hoe we dat aan zouden gaan pakken. We waren het er snel over eens om ook flinke delen van het beoogde grondgebied voor Park Lingezegen mee te nemen omdat dit voor de betreffende soorten één geheel vormt door de aanwezige waterberging. Dit verslag is het resultaat van die gezamenlijke inspanning welke overigens zonder de hulp van Peter Hoppenbrouwers, Peter Eekelder (hebben beiden mee helpen tellen) en Lara Marx en Dries Oomen van SOVON Vogelonderzoek Nederland (grote steun bij het samenstellen van de veldkaarten en gebiedsindelingen) niet had kunnen verschijnen.

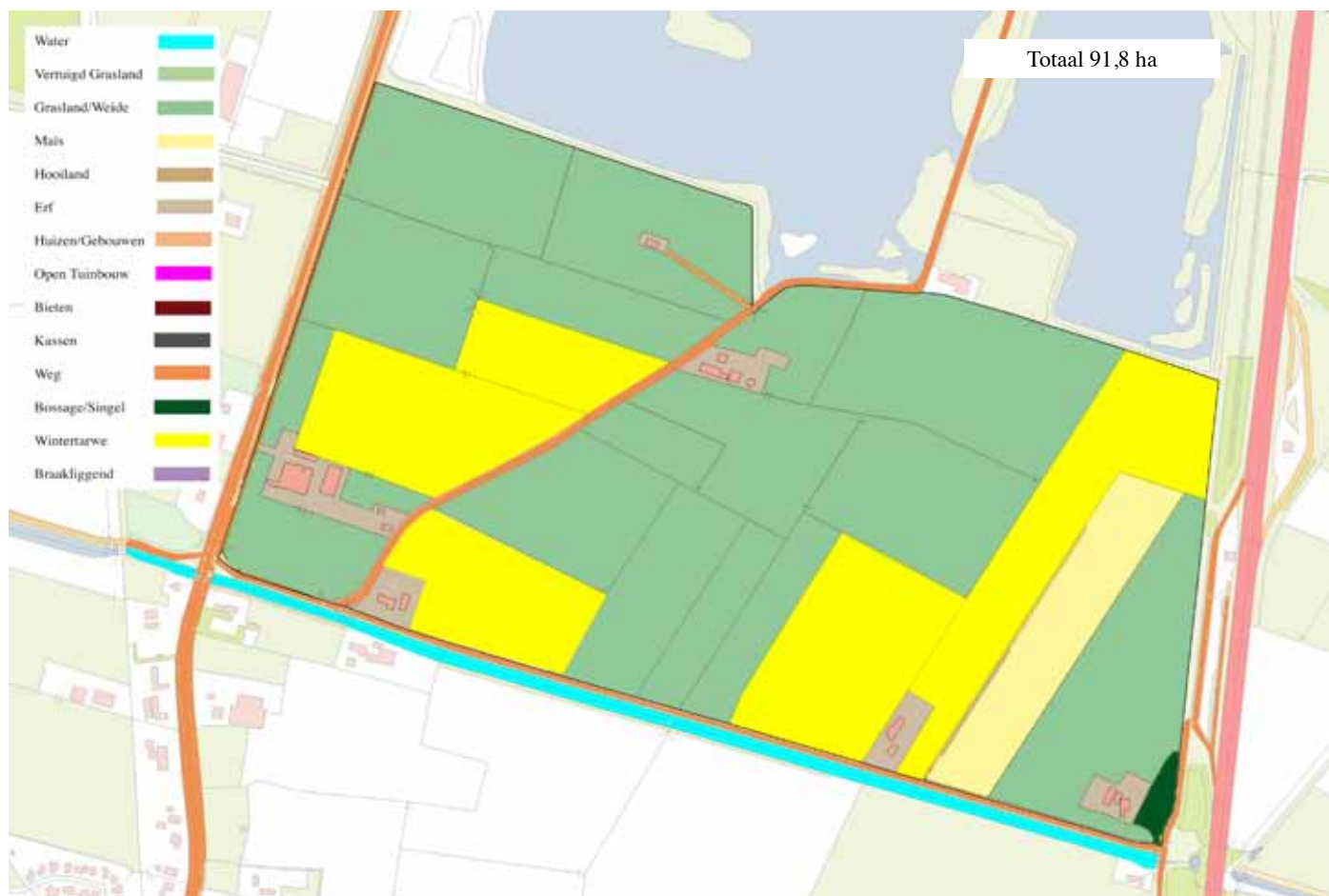
Figuur 1 Deelgebied Park Lingezegen-no

2. Gebiedsomschrijving

Het geïnventariseerde gebied ligt ten zuiden van Arnhem en wordt in het noordoosten begrenst door Huisen, in het zuiden door Bemmelen en omvat 586,9 ha. We hebben het onderverdeeld in vier deelgebieden te weten Lingezen Waterrijk-west (zonder Rijkerswoerdse Plassen, 91,8 ha), Lingezen Waterrijk-oost (141 ha), Lingezen Het Landbouwwand (218,5 ha) en de Bergerden kassen plus waterberging (135,6 ha). De laatste drie gebieden tezamen zijn door ons Park Lingezen genoemd. Zie figuur 1 voor ligging van het totale gebied ten oosten van de A325 en figuur 2 voor Park Lingezen-west. Het gehele gebied is aan verandering onderhevig en dit zal in de toekomst grotere vormen aannemen. Dit komt door de uitvoering van het plan Park Lingezen dat tussen Arnhem en Nijmegen plaatsvindt (zie ook www.parklingezegen.nl) en de bouw van kassen rondom Bergerden.

In 2011 is er in het studiegebied grofweg een scheiding tussen agrarisch gebied (grootste deel, zowel grasland als akkers), watergangen, waterberging en aangrenzende natuurontwikkeling en een gedeeltelijk bebouwd kassencomplex. Door het werk in uitvoering en de agrarische werkzaamheden is het een dynamisch gebied. Zo werd bijvoorbeeld in het voorjaar tijdens de uitvoering van de telling rietaanplant gerealiseerd in het natte deel dat tussen de kassen en de Linge ligt. Ook vonden maa- en bemestingswerkzaamheden plaats. Het grondgebruik in 2011 staat ook weergegeven in figuur 1 en 2.

*Figuur 2 Deelgebied
Lingezen-Waterrijk-west*

3. Telmethode

Voor de telling is een keuze van soorten gemaakt die is gebaseerd op de lijst van de broedvogeltelling van de Gelderse Poort die al lange tijd loopt. Besloten is om de nadruk te leggen op de weide- en akkervogels, riet- en moerasvogels en pioniersoorten. Sommige soorten zijn niet in het gehele gebied geteld en daarom in dit rapport niet meegenomen. Wel zijn de resultaten hiervan bij de verspreidingskaarten te vinden (Bijlagen 2 en 3). De telling zelf is gedaan volgens de karteringsmethode, waarbij het gehele onderzoeksgebied een aantal malen verspreid over het broedseizoen wordt doorkruist en alle te tellen soorten op een veldkaart worden ingetekend. Later wordt dit geïnterpreteerd en de totalen bepaald (van Dijk & Boele 2011)

Tabel 1 laat de teldata en duur van de afzonderlijke bezoeken zien. De onderzoeksintensiteit bedroeg in aantal minuten per hectare voor Lingezegen Waterrijk-west 4,96, Lingezegen Waterrijk-oost 5,72, Lingezegen Het Landbouwwand 4,28 en Bergerden kassen plus waterberging 6,12. Tijdens het avondbezoek op 17 april is gebruik gemaakt van een recorder om middels playback Patrijs en Steenuil te traceren. Dit had echter weinig resultaat.

*Kassengebied Bergerden, 10-06-2011
Foto: Marc de Bont*

Tabel 1, Teldata en tijden per deelgebied

Bezoektijden				
	LZ WR-west	LZ WR-oost	LZ het Landbouwwand	Bergerden Kassen
17-03-2011		08:15-10:45		08:15-10:45
18-03-2011			08:15-10:10	
02-04-2011	09:00-11:20	09:00-10:00		
14-04-2011		09:48-10:10	07:28-09:33	10:10-12:15
17-04-2011		20:10-20:50	19:15-20:10	20:50-21:10
30-04-2011		07:15-10:25	07:15-10:25	07:15-10:25
01-05-2011	08:00-10:30			
21-05-2011		06:00-10:15	06:00-10:15	06:00-10:15
22-05-2011	09:30-11:00			
25-05-2011			21:30-22:15	
04-06-2011			05:50-09:20	
10-06-2011				05:35-07:35
11-06-2011	08:15-09:30	05:30-08:00		
15-06-2011				09:00-09:30
Aantal ronden				
ochtend	4	6	5	6
avond	0	1	2	1
Tot minuten	455	807	935	830

4. Resultaten

In totaal werden er 911 territoria vastgesteld verdeeld over 55 soorten. De volgende drie soorten maken 49 % van het totaal uit: Grauwe Gans (215 territoria), Gele Kwikstaart (124 territoria) en Kievit (108 territoria). Andere belangrijke aantallen zijn die van Grutto (39 territoria), Tureluur (18 territoria), Kluut (4 territoria), Kwartel (9 territoria) en Veldleeuwerik (29 territoria). Zie bijlage 1 voor een tabel met de totalen per deelgebied voor alle waargenomen soorten.

Voor de verdere bespreking van de telresultaten is een selectie gemaakt uit de totaal aantal waargenomen soorten. Om een goed overzicht te krijgen van het gebied is het inzichtelijk om te kijken naar een aantal specifieke habitats en hun kenmerkende vogelsoorten. In dit rapport is een keuze gemaakt voor de volgende biotooptypen: vochtig grasland, droog grasland akkers, pionierhabitats en moerasgebied. Tabel 2 geeft een overzicht van deze biotooptypen met de bijbehorende waargenomen vogelsoorten.

Voor een overzicht van de verspreiding van deze soortgroepen over het onderzoeksgebied zie de figuren 3 t/m 6.

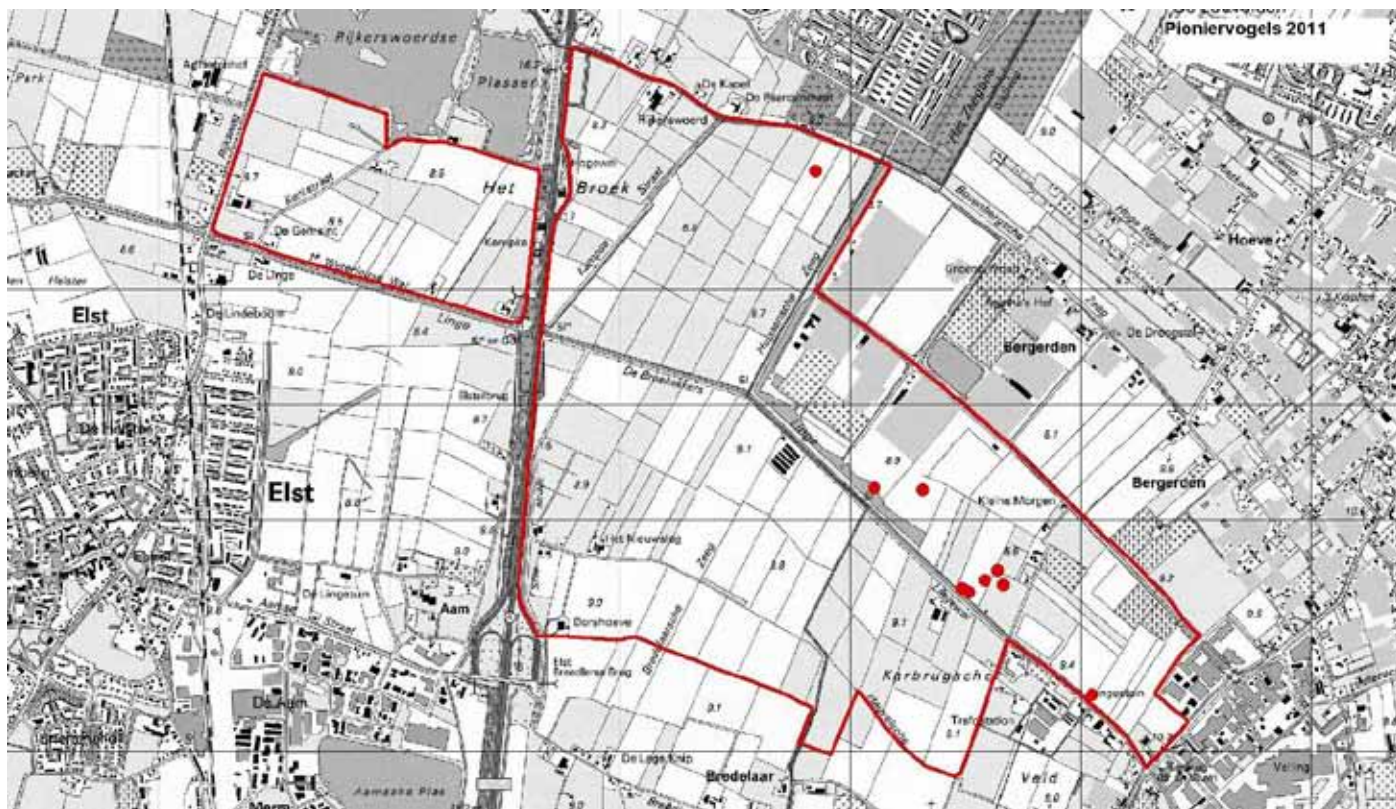
Soort	Vochtig grasland	Droog grasland	Akkervogels	Pioniervogels	Moerasvogels	Totaal
Krakeend	x					22
Slobeend*	x					3
Patrijs*		x	x			8
Kwartel		x	x			9
Scholekster		x	x			16
Kluut				x		4
Kleine Plevier				x		4
Kievit		x	x			108
Grutto*	x					39
Wulp		x	x			2
Tureluur*	x					18
Visdief*				x		1
Veldleeuwerik*		x	x			29
Graspieper*	x					27
Gele Kwikstaart*			x			124
Blauwborst				x		3
Kleine karekiet				x		19
Rietgors				x		19

Tabel 2: Waargenomen soorten per biotooptype. Het totaal aantal vastgestelde broedpaar in het studiegebied is ook gegeven.

* soort staat op de Nederlandse Rode Lijst.

Parende Tureluurs,
Waterbergingsgebied
Bergerden, 20-04-2010
Foto: Koos Dansen

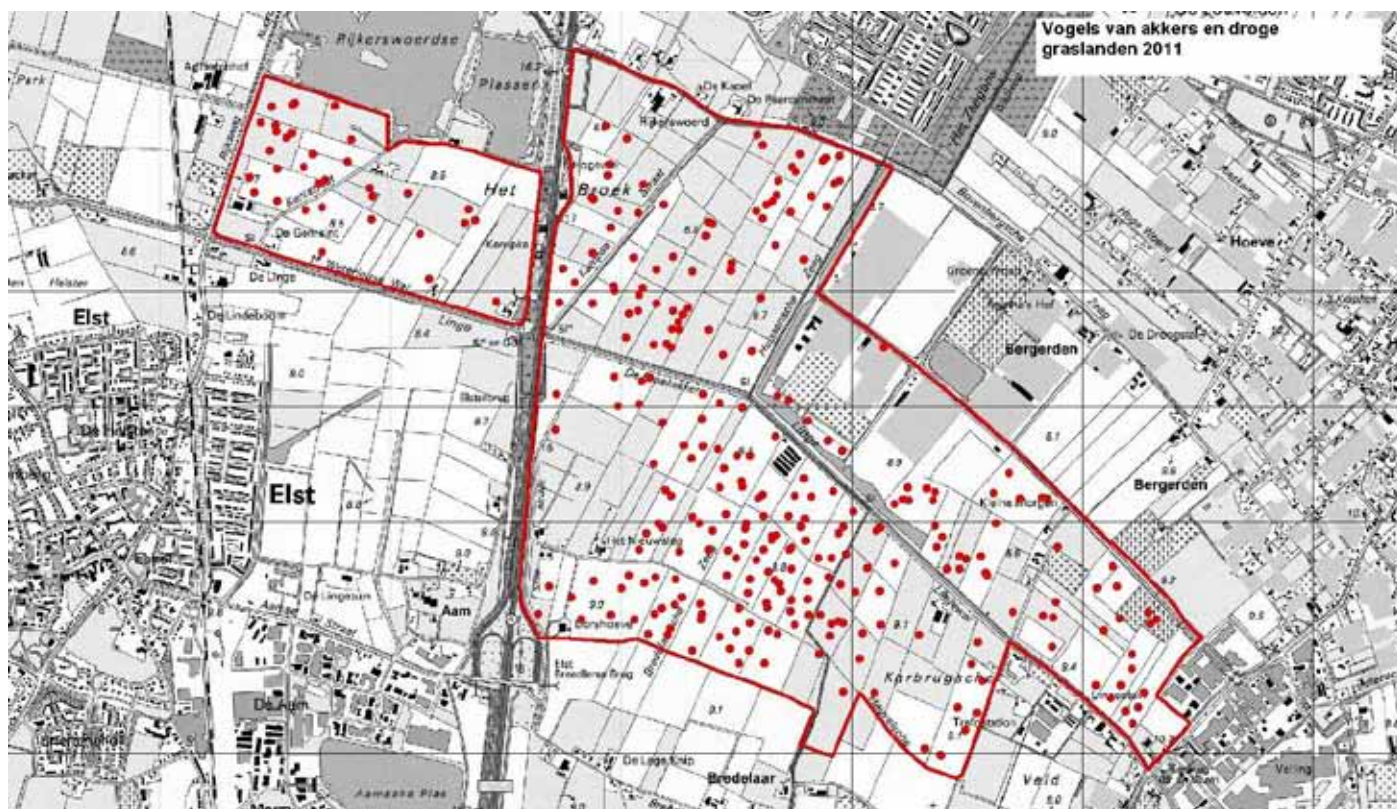
Zoals duidelijk uit figuur 3 blijkt zijn de pioniervogels vrijwel geheel beperkt tot de waterberging en de direct aangrenzende braak liggende terreinen van het kassengebied Bergerden. Er is daar een herinrichtingsplan in uitvoering waarbij de oevers van de Linge zijn aangepakt en er nieuwe plassen zijn gegraven met ondiepe oevers, de waterberging. Ook liggen er een aantal percelen braak. Het enige territorium elders is die van een Kleine Plevier in het deel Waterrijk-oost. Door inplant van struiken, en riet is de potentie voor pioniersoorten in 2011 al afgenomen, de aantallen waren in 2009 en 2010 hoger, waarbij ook nog een Oeverloper tot broeden kwam.

Figuur 3, Pioniervogels

- *Kluut*
- *Kleine Plevier*
- *Visdief*

*Kluut, Waterbergingsgebied Bergerden,
22-05-2010
Foto: Koos Dansen*

Deze groep (figuur 4) laat een duidelijke clustering zien op akkerpercelen (zie figuur 1 en 2), maar er hadden ook een redelijk aantal vogels hun territorium en nesten op braakliggende percelen of langs de oevers van de waterberging.

Wat in elk geval voor de Gele Kwikstaart erg belangrijk bleek was het grote aandeel wintertarwe binnen het gebied. Alleen al binnen het deelgebied Lingezen Het Landbouwwand werden 87 (=76% van totaal de getelde) territoria vastgesteld. Daar werden ook alle Kwartels waargenomen.

Figuur 4, Akkervogels

- Patrijs
- Kwartel
- Scholekster
- Kievit
- Wulp
- Veldleeuwerik
- Gele Kwikstaart

Akkers in Het Landbouwwand, 17-04-2011
Foto: Marc de Bont

Uit figuur 5 blijkt hoe belangrijk de nabijheid van water is voor deze soortgroep. Het cluster binnen Park Lingezegen-west ligt in de noordwestelijke hoek dichtbij de Rijkerswoerdse Plassen. Voor het oostelijk deel lijkt de vrij nieuwe brede sloot ten westen van de kassen en de plassen langs de Linge een trekpleister. De braakliggende percelen dicht bij de waterberging van het kassengebied heeft een hoge dichtheid van Grutto's: in dit relatief kleine gebied werden maar liefst 16 (=41%) territoria vastgesteld. Ook de Tureluurs werden in de verschillende graslandpercelen langs de sloten, plassen en waterberging gevonden.

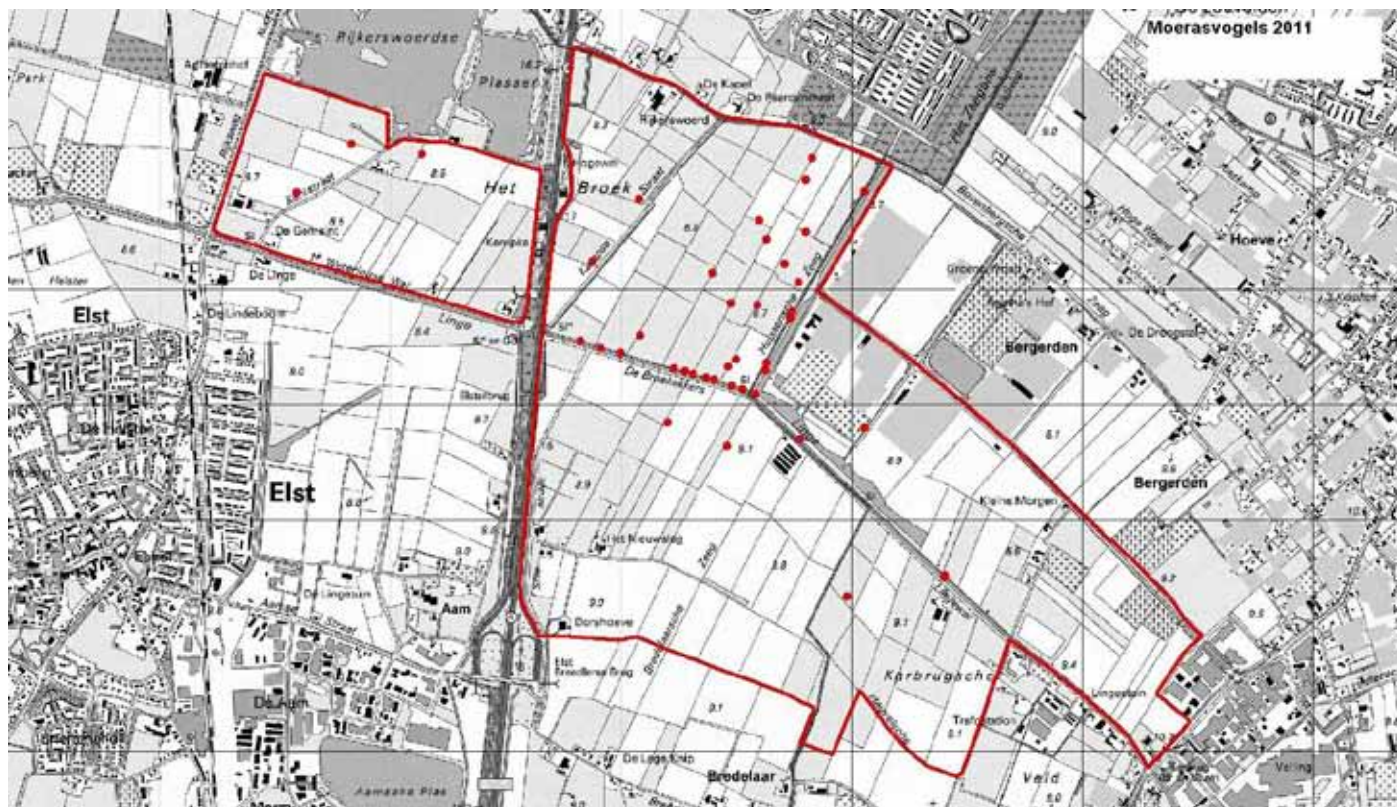
Voor Lingezegen Het Landbouwwand waren de territoria voornamelijk geconcentreerd in het centrale en oostelijk gedeelte waar een brede afwateringssloot gecreëerd is. Dit deel ligt ook dicht bij de plassen van Bergerden. Vroeg in het voorjaar worden vele adulte Grutto's en Tureluurs waargenomen die pendelen tussen de waterberging en hun territoria.

Figuur 5, Vogels van vochtig/drassig grasland

- Krakeend
- Slobeend
- Grutto
- Tureluur
- Graspieper

Grutto, Bergerden, 13-04-2011
Foto: Koos Dansen

De moerasvogels zijn geconcentreerd langs de oevers van de Linge (in de rietkragen) en in de begroeiing van de sloten in het noordelijk gebied (figuur 6). Langs de waterberging zijn moerasvogels nog schaars, er ontbreekt hier riet. Deze is op sommige plekken nu wel aangeplant maar lijkt nog niet aan te slaan.

Figuur 6, Moerasvogels

- Blauwborst
- Kleine Karekiet
- Rietgors

*Waterberging Bergerden, inclusief afrastering voor rietontwikkeling, 10-06-2011
Foto: Marc de Bont*

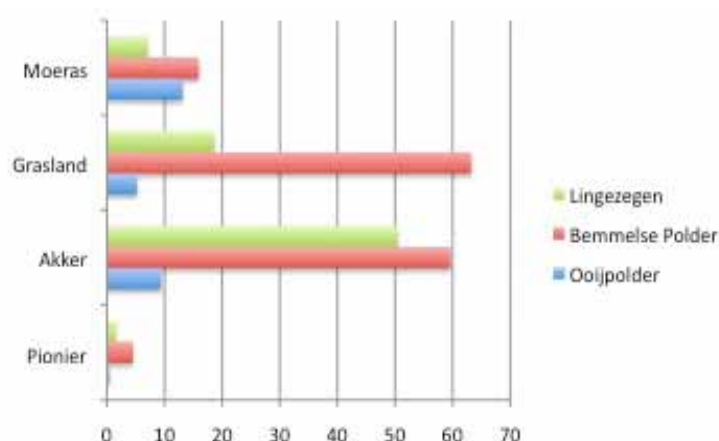
5. Discussie

Vooraf het aantal weide- en akkervogels is hoger dan vooraf werd verwacht. Om enig idee te krijgen van de importantie van deze aantallen wordt een vergelijking gemaakt met de resultaten van een deel van de Gelderse Poortinventarisatie. Dit gebied is 70.712 hectare groot, het ligt rondom de Rijn, Waal en Pannerdens Kanaal (zie ook http://www.sovon.nl/pdf/Inv_2008-03gelpo.pdf) en bestaat uit een aantal deelgebieden. De deelgebieden van de Gelderse Poort die voor bespreking hier zijn gekozen, zijn de Bemmelse Polder en de Ooijpolder. De Bemmelse Polder is een buitendijks gebied wat deels in natuurontwikkeling is en deels nog als landbouwgebied wordt beheerd. Het ligt ten noordoosten van Nijmegen. Binnen de Ooijpolder is een rijke schakering te vinden van biotopen, uiteenlopend van natuurontwikkeling binnen- en buitendijks, landbouwgebied (meestal groot-schalig en intensief, moerasgebieden (zowel moerasbos als oude strangen), bossen en dorpen. In het verleden stond

het bekend als goed weidevogelgebied, maar daar is in recentere jaren niet meer veel van te vinden. Dit in tegenstelling tot de Bemmelse polder wat geldt als een hotspot voor weide- en akkervogels binnen de Gelderse Poort. In Tabel 3 is het aantal territoria per gebied weergegeven met tevens een berekening van het aantal territoria per 100 hectare. In figuur 7 zijn de resultaten nog een keer samengevat. Uit de tabel en figuur komt met name naar voren dat Lingezegen van groot belang is voor grasland- en de akkervogels welke zich kunnen meten met de Bemmelse Polder, de hotspot in de Gelderse Poort. De aantallen in de Ooijpolder zijn voor veel soorten laag. Alleen voor de moerasvogels zijn de aantallen daar in verhouding hoger, maar zoals gezegd, er is echt moeras aanwezig in de Ooijpolder en binnen Park Lingezegen moeten deze soorten het hebben van begroeide sloten en de Lingeoever.

Tabel 3: Aantallen van Lingezegen, de Bemmelse Polder en de Ooijpolder met tevens het aantal per 100 ha

Soort	Habitat	Lingezegen	N/100ha	Bemmelse Polder	N/100ha	Ooijpolder	N/100ha
	Opp	586,9		219,8		4224	
Kluut	Pionier	4	0,7	0	0	0	0
Kleine Plevier	Pionier	4	0,7	8	3,6	10	0,2
Visdief	Pionier	1	0,2	2	0,9	4	0,1
Patrijs	Akker/droog grasland	8	1,4	3	1,4	22	0,5
Kwartel	Akker/droog grasland	9	1,5	1	0,5	13	0,3
Scholekster	Akker/droog grasland	16	2,7	16	7,3	19	0,4
Kievit	Akker/droog grasland	108	18,4	75	34,1	128	3
Wulp	Akker/droog grasland	2	0,3	0	0	0	0
Veldleeuwerik	Akker/droog grasland	29	4,9	1	0,5	114	2,7
Gele Kwikstaart	Akker/droog grasland	124	21,1	35	15,9	99	2,3
Krakeend	Vochtig grasland	22	3,8	27	12,3	82	1,9
Slobeend	Vochtig grasland	3	0,5	9	4,1	5	0,1
Grutto	Vochtig grasland	39	6,7	16	7,3	15	0,4
Tureluur	Vochtig grasland	18	3,1	48	21,8	10	0,2
Graspieper	Vochtig grasland	27	4,6	39	17,7	106	2,5
Blauwborst	Moeras	3	0,5	2	0,9	48	1,1
Kleine Karekiet	Moeras	19	3,2	7	3,2	319	7,6
Rietgors	Moeras	19	3,2	26	11,8	185	4,4

Figuur 7: Aantal territoria per 100 ha per biotooptype per gebied voor 2011

6. Bijzonderheden

Tijdens de telling werd op 13 april waargenomen door dhr. Koos Dansen dat er op een perceel binnen het kassengebied Bergerden mest werd geïnjecteerd. Op dit perceel waren Grutto, Kievit en Kluut al met nesten waargenomen. In een email schrijft dhr. Dansen: 'Vandaag 14 april heb ik zo'n 30 % van het geïnjecteerde grasland tussen de Geranium en de Heuvelsestraat afgelopen over banen van zo'n 15 meter om een indruk te krijgen van de schade. Ik trof op dat stuk 6 plekken met vernielde nesten of eieren aan, waarvan 2 met zekerheid van een grutto, 2 met zekerheid van een kievit, en 1 met zekerheid van een Kluut.' Er werd vastgesteld dat deze soorten enigszins flexibel zijn en opnieuw zijn begonnen. Gelukkig kon in overleg met de gemeente Lingewaarden worden geregeld dat voor de rest van het broedseizoen van landbouwwerkzaamheden werd afgezien. Tot in juli werden

alarmerende ouderparen Grutto's met jongen waargenomen. Anders liep het af met de Kluten: er waren nesten op dit perceel zoals gezegd, maar de oudervogels hebben hun nesten verlaten en zijn niet meer tot broeden gekomen.

Andere verstoring binnen de broedperiode werd veroorzaakt door het (opnieuw) inplanten van riet in de nieuw gegraven plassen van de Waterberging. Voor het beschermen van dit riet werden een soort kooien geplaatst in het water (zie foto op pagina 9). Het planten van het riet kostte veel tijd en is er dus een lange periode met verstoring geweest, vooral binnen het broedbiotoop van de Kleine Plevier die graag langs de kale oevers broedt. De Oeverloper is misschien hierdoor niet vastgesteld als broeder; in 2008 en 2009 heeft die soort er met succes gebroed (Ronald Schrijber, 2010).

*Deel kassengebied Bergerden na injecteren, 14-04-2011
Foto's: Koos Dansen*

linksboven overzicht

rechtsboven detail bemesting

linksonder vernield Klutennest

rechtsonder vernield Kievitse

Door het injecteren is het de Kluten niet gelukt om te reproduceren waardoor dit aanblik helaas niet mogelijk was in 2011.

*Jonge Kluten, Bergerden, 20-05-2011
Foto: Koos Dansen*

Literatuur

Schrijber, 2010; Broedgeval van oeverlopers in Bergerden, Vlerk 26/2, pag 80-82

Dansen, 2010; Visetende vogels profiteren bij vorst van meestromende Lingesysteem, Vlerk 27/2, juni 2010, pag 56-59

Van Dijk & Boele 2011 SOVON; Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek, 2011

Boomvalken met prooioverdracht, adult links, juveniel rechts, 04-08-2011

Foto: Koos Dansen

Juveniele Tureluur, Bergerden, 16-06-2010
Foto: Koos Dansen

Gruttopaar, Bergerden, 21-03-2009
Foto: Koos Dansen

Bijlage 1

Totalen per deelgebied

Waterbergingsgebied Bergerden met afrasteringen voor rietaanplant, 10-06-2011

Foto: Marc de Bont

Totalen per deelgebied

Soort	Lingezegen Waterrijk-oost	Lingezegen Het Landbouwland	Bergerden kassen plus Waterberging	Park Lingezegen-West
opp	141	218,5	135,6	91,8
			Totaal	586,9
Fuut	0	0	3	0
Knobbelzwaan	0	0	2	0
Grauwe Gans	54	18	54	89
Canadese Gans	0	0	0	1
Nijlgans	0	2	1	1
Bergeend	0	0	4	0
Krakeend	7	8	7	0
Wilde Eend	?	?	?	3
Slobeend	0	0	3	0
Kuifeend	8	3	18	0
Buizerd	0	1	0	0
Torenvalk	0	0	1	0
Boomvalk	0	1	0	0
Patrijs	2	4	1	1
Kwartel	1	7	1	0
Fazant	4	3	0	0
Waterhoen	1	0	1	?
Meerkoet	10	17	27	2
Scholekster	5	4	5	2
Kluut	0	0	4	0
Kleine Plevier	1	0	3	0
Kievit	44	30	18	16
Grutto	5	12	16	6
Wulp	2	0	0	0
Tureluur	5	3	7	3
Visdief	0	0	1	0
Holenduif	1	8	10	1
Koekoek	1	0	0	0
Steenuil	0	0	1	1
Grote Bonte Specht	1	0	0	2

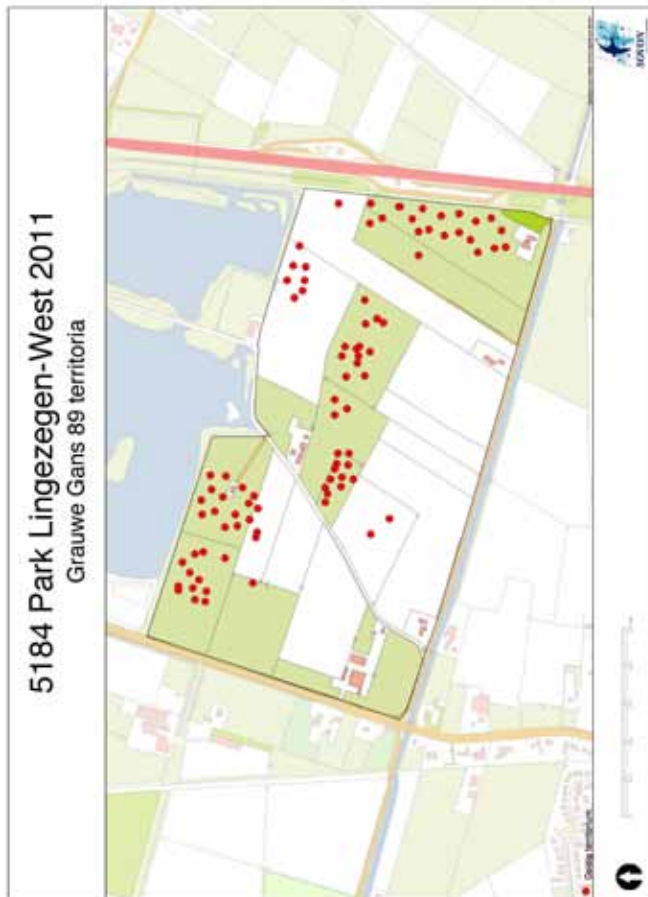
Soort	Lingezegen Waterrijk-oost	Lingezegen Het Landbouwland	Bergerden kassen plus waterberging	Park Lingezegen-West
opp	141	218,5	135,6	91,8
			Totaal	586,9
Veldleeuwerik	5	13	11	0
Boerenzwaluw	0	5	0	0
Huiszwaluw	0	0	0	0
Graspieper	8	13	6	0
Gele Kwikstaart	12	87	11	14
Witte Kwikstaart	1	0	5	1
Heggenmus	1	4	0	?
Blauwborst	3	0	0	0
Zwarte Roodstaart	0	0	1	0
Roodborsttapuit	3	1	0	0
Zanglijster	0	1	0	?
Grote Lisjter	0	0	0	?
Bosrietzanger	11	1	2	?
Kleine Karekiet	15	0	2	2
Spotvogel	0	1	0	?
Braamsluiper	1	0	0	0
Grasmus	6	5	7	?
Staartmees	0	1	0	?
Ekster	1	0	1	?
Kauw	1	4	0	?
Zwarte Kraai	1	2	0	0
Ringmus	0	0	3	?
Vink	0	6	1	?
Groenling	0	0	2	0
Putter	4	4	6	?
Kneu	0	0	5	2
Rietgors	3	13	2	1

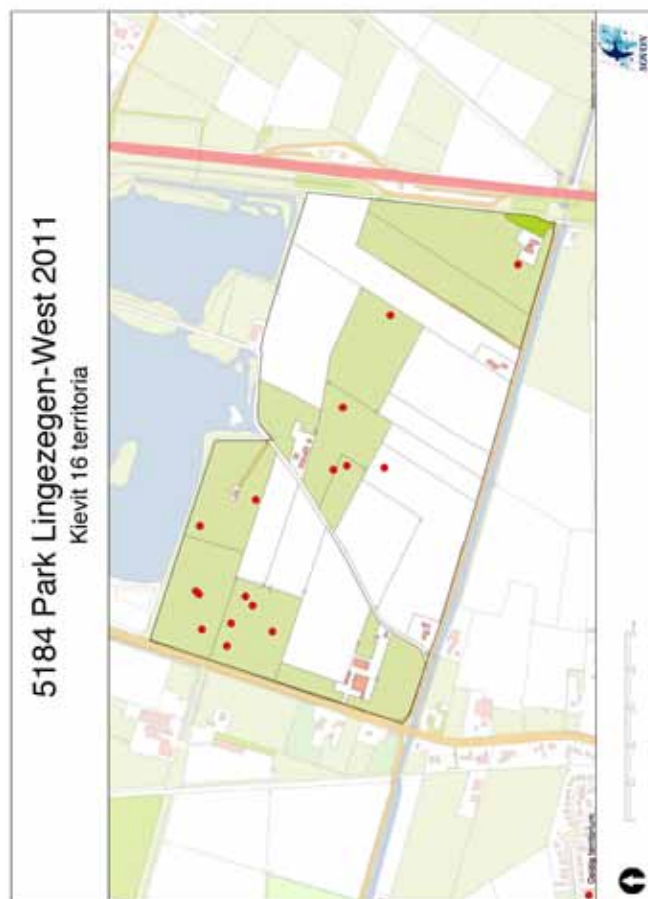
Bijlage 2

Soortkaarten van Park Lingezegen Waterrijk-west 2011

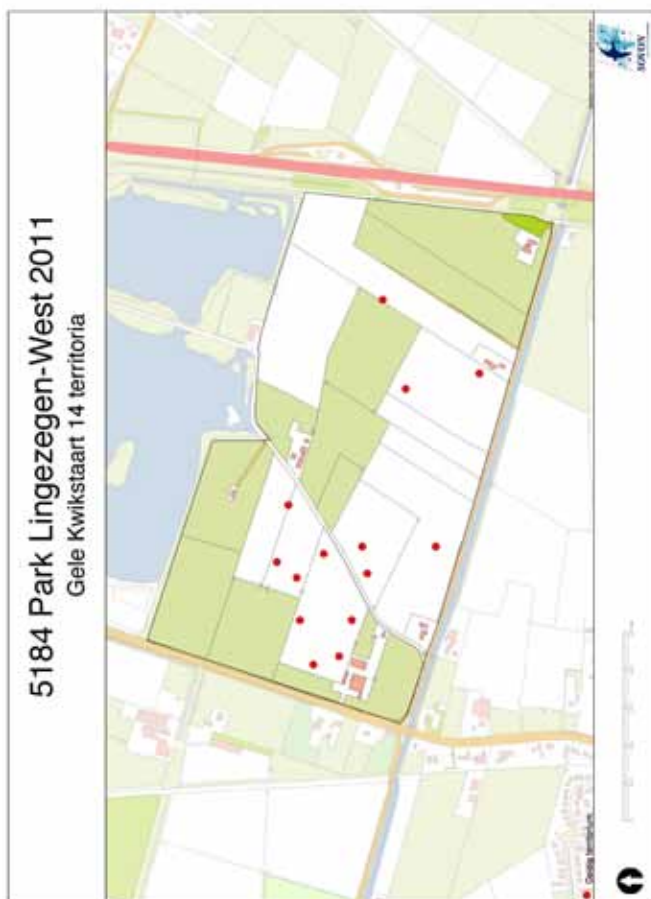
De Linge met de Lingewal links en de Waterberging rechts met de kassen op de achtergrond, 04-06-2011
Foto: Marc de Bont

Bijlage 3

Soortkaarten van Park Lingezegen-no 2011

Open landschap met afwateringskanaal binnen Lingezegen Het Landbouwland, 17-04-2011
Foto: Marc de Bont

4949 Park Lingezegen no 2011
Fuut 3 territoria

4949 Park Lingezegen no 2011
Knobbelzwaan 2 territoria

4949 Park Lingezegen no 2011
Gauwe Gans 126 territoria

4949 Park Lingezegen no 2011
Nijlgans 3 territoria

PARK LIMITED

